

Designing and Presenting an Accreditation Model at the Department Level (Case Study: Departments of Higher Education Management and Educational Management of Islamic Azad University)

Ahmadreza Eskandari¹, Parisa Irannejad², Reza Mohammadi³, Mahtab Salimi⁴,
Ramazan Jahaniyan⁵

1. Ph.D. Student in Higher Education Management, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran; (Corresponding Author), Email: skandari_sanjesh@yahoo.com
2. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran. Email: parisairannejad@yahoo.com
3. Faculty Member of the National Education Evaluation Organization, Tehran, Iran. Email: remohammadi@yahoo.com
4. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran. Email: salimi_331@yahoo.com
5. Associate Professor, Department of Educational Sciences, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran. Email: ramezan.jahaniyan@yahoo.com

Article Info	ABSTRACT
<p>Article Type: Research Article</p> <p>Received: 2021.04.11</p> <p>Revised: 2021.10.24</p> <p>Accepted: 2021.11.09</p> <p>Published online: 2021.11.10</p>	<p>Objective: The aim of this study was to design and present an appropriate accreditation model at the level of the educational department at Islamic Azad University.</p> <p>Methods: The research method is a combination of consecutive explanatory design and in terms of purpose is among the applied research. The statistical population in the quantitative part included the heads of departments and faculty members of the Islamic Azad University and in the qualitative part included experts and faculty members. Quantitative sample size of 36 department heads and 97 faculty members were determined by random stratified sampling method and in qualitative section 66 expert faculty members and field specialists were determined by non-random snowball sampling method. Researcher-made questionnaire, interview and checklist were used. The face and content validity of the questionnaires and research tools were determined using the opinions of experts, supervisors and consultants, and the reliability of the questionnaires was estimated with Cronbach's alpha coefficient of 0.97. Descriptive and inferential statistical methods and structural equation modeling were used to analyze the data</p> <p>Results: Findings showed that from the perspective of the sample, the quality of the dimensions and the process of implementing the internal and external evaluation plan of the university is above average.</p> <p>Conclusion: The results showed that five steps are necessary for accreditation at the departmental level and the number of 8 factors, 42 criteria and 214 accreditation indicators were identified and the validation model has a good fit</p> <p>Keywords: Accreditation, Internal Evaluation, External Evaluation, Islamic Azad University.</p>

How to Cite: Eskandari, Ahmadreza; Irannejad, Parisa; Mohammadi, Reza; Salimi, Mahtab; Jahaniyan, Ramazan (2021). Designing and Presenting an Accreditation Model at the Department Level, *Educational Measurement and Evaluation Studies*, 11 (34): 87-112 pages. DOI: 10.22034/EMES.2021.248198

© The Author(s).

Publisher: National Organization of Educational Testing (NOET)

طراحی و ارائه الگوی اعتبارسنجی در سطح گروه آموزشی

(مورد مطالعه: گروه‌های آموزشی مدیریت آموزش عالی و مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی)

احمد رضا اسکندری^۱، دکتر پریسا ایران‌نژاد^۲، دکتر رضا محمدی^۳، دکتر مهتاب سلیمی^۴،
دکتر رمضان جهانیان^۵

۱. دانشجوی دکتری مدیریت آموزش عالی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران. پست الکترونیک: skandari_sanjesh@yahoo.com
۲. استادیار گروه علوم تربیتی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران؛ (نویسنده مسئول)، پست الکترونیک: parisairanmejad@yahoo.com
۳. عضو هیئت علمی سازمان سنجش آموزش کشور، تهران، ایران. پست الکترونیک: remohamadi@yahoo.com
۴. استادیار گروه علوم تربیتی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران. پست الکترونیک: salimi_331@yahoo.com
۵. دانشیار گروه علوم تربیتی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران. پست الکترونیک: ramezan.jahanian@yahoo.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله:	هدف: پژوهش حاضر با هدف طراحی و ارائه الگوی مناسب اعتبارسنجی در سطح گروه آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی اجرا شده است.
مقاله پژوهشی	روش پژوهش: روش پژوهش، ترکیبی از نوع طرح متوالی تبیینی و از لحاظ هدف در زمره تحقیقات کاربردی قرار می‌گیرد. جامعه آماری در بخش کمی، شامل مدیران گروه‌ها و اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی و در بخش کیفی، شامل صاحب‌نظران و اعضای هیئت علمی بودند. حجم نمونه بخش کمی، ۳۶ تن از مدیران گروه‌های آموزشی و ۹۷ تن از اعضای هیئت علمی گروه‌ها به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی و در بخش کیفی، ۶۶ تن از اعضای هیئت علمی خبره و متخصص حوزه مورد مطالعه بودند که به روش نمونه‌گیری غیر تصادفی از نوع گلوله برفی تعیین شدند. از ابزارهای پرسشنامه محقق ساخته، مصاحبه و چک‌لیست استفاده شد. روایی صوری و محتوایی پرسشنامه‌ها و ابزار پژوهش با استفاده از نظرات متخصصان و استادان راهنما و مشاور تعیین شد. پایایی پرسشنامه‌ها نیز با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۷ برآورد شد. برای تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی و مدل معادلات ساختاری استفاده شد.
دریافت:	یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که از دیدگاه افراد نمونه، کیفیت ابعاد و فرایند اجرای طرح ارزیابی درونی و بیرونی دانشگاه بالاتر از حد متوسط است.
۱۴۰۰/۰۱/۲۲	نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد که پنج گام برای اعتبارسنجی در سطح گروه آموزشی ضروری است و تعداد ۸ عامل، ۴۲ ملاک و ۲۱۴ نشانگر اعتبارسنجی مشخص شد و همچنین، الگوی اعتبارسنجی از برزش مناسبی برخوردار است.
اصلاح:	واژگان کلیدی: اعتبارسنجی، ارزیابی درونی، ارزیابی بیرونی، دانشگاه آزاد اسلامی
۱۴۰۰/۰۸/۰۲	
پذیرش:	
۱۴۰۰/۰۸/۱۸	
انتشار:	
۱۴۰۰/۰۸/۱۹	

استناد: اسکندری، احمد رضا؛ ایران‌نژاد، پریسا؛ محمدی، رضا؛ سلیمی، مهتاب؛ جهانیان، رمضان (۱۴۰۰). طراحی و ارائه الگوی اعتبارسنجی در سطح گروه آموزشی (مورد مطالعه: گروه‌های آموزشی مدیریت آموزش عالی و مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی). فصلنامه مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی، ۱۱(۳۴)، ۸۷-۱۱۲، صفحه، DOI: 10.22034/EMES.2021.248192
ناشر: سازمان سنجش آموزش کشور حق مؤلف © نویسندگان.

مقدمه و بیان مسئله

در سال‌های اخیر، تقاضاهای زیادی از سوی دولت‌ها و عموم مردم برای پاسخگو بودن نظام آموزش عالی مطرح شده است و همین امر باعث شده که پاسخگویی نظام آموزش عالی به افراد ذی‌ربط، ذی‌نفع و ذی‌علاقه در قبال منابع مالی و کالبدی اختصاصی از اولویت خاصی برخوردار شود. از سوی دیگر، فشار برای هزینه - اثربخشی بیشتر، کاهش اعتماد و اطمینان به مدیریت سنتی کیفیت و تمرکز بر بهبود با تمرکز و توجه فزاینده بر کارکرد پاسخگویی و شفافیت، نظام آموزش عالی را به بازاندیشی تجدید نظر در ساز و کارهای موجود برای بهبود و ارتقای کیفیت وادار کرده است. اکنون مشخص شده که کیفیت باید اولویت نخست رهبری نظام آموزش عالی باشد (مارتین و استلا، ۲۰۰۷؛ ترجمه محمدی، ۱۳۸۸).

امروزه ارزیابی و اعتبارسنجی کیفیت از ضرورت‌های نظام‌های آموزش عالی در سراسر جهان است و کشورهای مختلف در پی آن هستند که با به‌کارگیری روش‌های ارزیابی، به‌طور مستمر به بهبود کیفیت نظام آموزش عالی خود اقدام کنند (محمدی و اسحاقی، ۱۳۹۸). اعتبارسنجی، فرایندی است که از طریق آن مؤسسه (غیر دولتی یا خصوصی، برای اینکه تشخیص دهد یک مؤسسه آموزش عالی از حداقل ملاک‌ها و استانداردهای از پیش تعیین‌شده برخوردار است، کل فعالیت یا یک برنامه خاص آموزشی آن مؤسسه را از نظر کیفیت ارزیابی می‌کند. نتیجه این فرایند، معمولاً اعطای اعتبار) به‌صورت تصمیم‌بله/خیر(، به رسمیت شناختن و گاهی صدور مجوز فعالیت است که مدت اعتبار آن محدودیت زمانی دارد. روند اعتبارسنجی به شکل خود-بررسی اولیه و دوره‌ای؛ و ارزیابی توسط هم‌تایان بیرونی است. به‌طور کلی، فرایند اعتبارسنجی شامل سه مرحله خاص است: الف- اجرای فرایند خود-ارزیابی توسط اعضای هیئت علمی، مدیران و کارکنان از مؤسسه یا برنامه آموزشی، ارسال نتیجه گزارش خود-ارزیابی در قالب مجموعه‌ای از استانداردها و ملاک‌ها به مؤسسه اعتبارسنجی کننده؛ ب- بازیابی بررسی انجام گرفته توسط تیم هم‌تایان که به وسیله مؤسسه اعتبارسنجی کننده، انتخاب شده‌اند. تیم هم‌تایان، به بررسی شواهد، بازدید از محل و مصاحبه از کارکنان آموزشی و اداری پرداخته و نتیجه گزارش سنجش را در قالب توصیه به کمیسیون مؤسسه اعتبارسنجی کننده ارسال می‌کنند؛ ج- بررسی شواهد و توصیه‌ها بر اساس مجموعه معینی از معیارهای مربوط به کیفیت توسط کمیسیون اعتبارسنجی کننده، و در نتیجه، قضاوت نهایی و در صورت مناسب بودن، ابلاغ تصمیم رسمی به مؤسسه و سایر مؤسسات منتخب (یونسکو، ۲۰۰۷). با وجود گسترش کمی آموزش عالی و افزایش شمار دانشجویان کشور به بیش از چهار میلیون در دانشگاه‌های مختلف کشور، وضعیت کیفیت آموزش و پژوهش در واحدهای دانشگاهی کشور چندان رضایت‌بخش نیست. در برخی رشته‌ها، دانش‌آموختگان با آنچه خارج از کتاب و دانشگاه است، بیگانه‌اند و مهارت و تخصص لازم برای ورود به کار را ندارند. پایین بودن سطح کیفی دانش‌آموختگان، معلول عوامل بی‌شماری است. بهره‌گیری اندک از

1. Martin & Stella
2. UNESCO

روش‌های نوین تدریس در کلاس‌های دانشگاهی، تناسب نداشتن محتوا و برنامه‌های درسی با نیازهای روز جامعه، رضایت‌بخش نبودن سطح کیفی برخی از اعضای هیئت علمی، ایجاد فاصله بین دانشگاه و صنعت، مدیریت ضعیف برخی از گروه‌های آموزشی، کمبود تجهیزات و امکانات آموزشی و نیاز به نظارت و ارزیابی دقیق از جمله عوامل اصلی در پایین آمدن سطح کیفیت در واحدهای دانشگاهی کشور است. یکی از راهکارهای برون‌رفت از وضعیت موجود در واحدهای دانشگاهی، توجه به امر کیفیت در گروه‌های آموزشی است (مرکز نظارت، ۱۳۹۵). در ایران، ارزیابی و اعتبارسنجی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در برنامه سوم توسعه و پس‌از آن در سایر اسناد بالادستی از جمله نقشه جامع علمی کشور مورد توجه قرار گرفته است. در این راستا مدیریت و راهبری این امر از سال ۱۳۷۹ به مرکز تحقیقات و ارزشیابی سازمان سنجش آموزش کشور محول شده است. بر اساس پژوهش‌های اجرا شده، الگوی اعتبارسنجی متشکل از دو فرایند ارزیابی درونی و بیرونی است. حسب این امر تاکنون ارزیابی درونی به‌عنوان گام اول اعتبارسنجی در بیش از ۱۰۰۰ گروه آموزشی از دانشگاه‌های دولتی به اجرا درآمده است (محمدی و اسحاقی، ۱۳۹۸). اعتبارسنجی دارای دو مرحله اصلی است: (۱) ارزیابی درونی (۲) ارزیابی بیرونی.^۱ ارزیابی درونی را می‌توان از دو بعد مورد توجه قرار داد: ارزیابی درونی مشارکتی و ارزیابی درونی مدیریتی. در ارزیابی درونی مدیریتی، مدیر یا مدیران نظام مورد ارزیابی به‌عنوان بازیگر اصلی نقش ایفا می‌نمایند. از این رو، سایر اعضای نظام، مشارکت چندانی در فرایند ارزیابی ندارند، اما در ارزیابی درونی مشارکتی، زمینه مشارکت همه افراد گروه آموزشی فراهم می‌شود (محمدی، ۱۳۹۴).

آنچه مسلم است، برای اجرای اعتبارسنجی باید فرایند اجرایی و عوامل، ملاک‌ها و نشانگرهایی با توجه به شرایط و فرهنگ بومی برای نظام آموزش عالی کشور تعیین شود. از این رو، استانداردهای مورد نیاز جهت اعتبارسنجی، که در واقع بیانی است از شرایط مطلوب آموزش عالی کشور، باید به وسیله متخصصان برجسته و شناخته‌شده آموزش عالی به عمل آید.

بنابراین، می‌توان گفت، بهترین روش برای تدوین و طراحی فرایند و به‌تبع آن عوامل، ملاک‌ها و نشانگرهای نظام اعتبارسنجی متناسب با فرهنگ، محیط، مشورت‌خواهی و کسب نظر از متخصصان است. بر پایه نکات یادشده مسئله تحقیق این است که با بهره‌گیری از نظر خبرگان علمی درباره الگوی اعتبارسنجی دانشگاه آزاد اسلامی شامل فرایند اجرایی، مجموعه‌ای از عوامل، ملاک‌ها و نشانگرهای مورد ارزیابی اعتبارسنجی توافق حاصل شود. بنابراین، پژوهش حاضر به دنبال آن است که با بهره‌گیری از نظر گروه‌های آموزشی مدیریت آموزش عالی و مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی و خبرگان علمی، عوامل بومی ارزیابی کیفیت دانشگاه آزاد اسلامی را شناسایی کند. پس لازم است درباره فرایند اعتبارسنجی مجموعه‌ای از عوامل مورد ارزیابی توافق حاصل شود و مشخص شود که مؤلفه‌های لازم برای دستیابی به کیفیت (الزامات) چیست. بر این اساس، پژوهش حاضر با هدف «طراحی و ارائه الگوی اعتبارسنجی در سطح گروه آموزشی» انجام گرفت.

1. External Evaluation

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

کشور ایران، نیاز مبرمی به استقرار نظام اعتبارسنجی در آموزش عالی دارد. در عین حال، ربط وثیقی بین نظام اعتبارسنجی در مناطق و کشورهای مختلف جهان با فرهنگ و زمینه‌های آنها وجود دارد و به‌رغم برخی مشابهت‌ها و عناصر مشترک در مقیاس بین‌المللی، فرهنگ و زمینه‌های ایرانی، خصوصیت منحصر به فرد خود را دارد و ساختار مطلوب نظام ارزیابی و اعتبارسنجی آموزش عالی در آن ضمن تبعیت از معیارهای مشترک بین‌المللی و تراز جهانی باید ویژگی‌های منحصر به فرد خود را نیز دارا باشد. الگوهای ارزشیابی با فرهنگ و شرایط ارتباط دارند و گذشته از این، پیچیدگی‌های امر آموزش (و به‌ویژه آموزش عالی) ایجاب می‌کند که رویکرد ترکیبی اتخاذ شود و نه این یا آن الگو (یا الگوها)، بلکه تلفیقی مناسب از بسیاری از آنها مبنا قرار بگیرد (فراستخواه، ۱۳۸۸).

ارزشیابی، اقدامی برای افزایش بازده اجتماع آموزش عالی و نیز سازوکاری برای تأیید صلاحیت مراکز آموزش عالی، تخصیص عقلانی اعتبارات، پاسخگویی عمومی، اطلاع‌رسانی به ذی‌نفعان، اطمینان از تحقق هدف‌ها و بهبود مستمر قلمداد می‌شود (محمدی و همکاران، ۱۳۹۱). اعتبارسنجی در آموزش عالی، فرایندی است که درباره سطح کیفیت نظام‌های آموزش عالی به قضاوت می‌پردازد و دارای دو هدف است: الف) پاسخگو کردن مؤسسه‌های آموزش عالی در چگونگی استفاده از منابع؛ ب) قضاوت درباره تطابق فعالیت‌های مؤسسه‌های آموزش عالی با استانداردهای از قبل تعیین شده (محمدی و اسحاقی، ۱۳۹۸). کیفیت در آموزش عالی، یک مفهوم چندبُعدی، چند سطحی و پویا است که به موقعیت‌های زمینه‌ای، مأموریت و هدف‌های مؤسسه و نیز به استانداردهای خاص درون یک سیستم، مؤسسه، برنامه یا رشته آموزشی مشخص مرتبط است؛ بنابراین کیفیت می‌تواند در ارتباط با: ۱) شناخت منافع گوناگون مشتریان یا ذی‌نفعان مختلف در آموزش عالی مانند دانشجویان، دانشگاه‌ها، بازار کار، جامعه، دولت؛ ۲) مراجع آن: دروندادها، فرایندها، بروندادها، مأموریت‌ها، هدف‌ها و غیره؛ ۳) خصوصیات و ویژگی‌های ارزیابی ارزش جهان علمی؛ ۴) دوره تاریخی در توسعه آموزش عالی، معانی مختلف و گاه متضادی داشته باشد. بر این اساس، از طیف گسترده‌ای از تعاریف کیفیت در آموزش استفاده شده است (محمدی و اسحاقی، ۱۳۹۸). با توجه به مدیریت کیفیت و ارتباط آن با اعتبارسنجی در آموزش عالی، الگوهای کیفی متفاوتی شامل پارادایم بازتابی^۱، پارادایم تجربی^۲، پارادایم مرجع^۳ و پارادایم ظهور^۴ در آموزش عالی کشورها مطرح شده است. در پارادایم بازتابی؛ کیفیت ذهنی است و این پارادایم بازتاب‌دهنده و فلسفی است. در مقوله پارادایم مرجع؛ کیفیت برای استفاده مناسب است. در پارادایم مرجع، تأثیر مؤسسات دولتی افزایش می‌یابد، برخی از مؤسسات آموزش عالی مبتکرانه مسئولیت خود را بر عهده می‌گیرند. پارادایم مرجع، آنچه را که در استانداردها باید برآورده شود، تعیین می‌کند یا اینکه چه امتیازی باید به دست آورد تا یک جایزه یا گواهی‌نامه

1. Reflective Paradigm
2. Empirical Paradigm
3. Referential Paradigm
4. Emergence Paradigm

اعتبارسنجی دریافت شود. در پارادایم تجربی؛ کیفیت چیزی است که می‌توان اندازه‌گیری کرد. پارادایم تجربی نام خود را از روش آن گرفته است. ظهور یک مفهوم از نظریه سیستم است. این پارادایم به توسعه سیستم‌های سازمان‌یافته پیچیده مربوط است. پارادایم ظهور، دارای پتانسیل برای جلوگیری از عدم موفقیت برنامه‌های مدیریت کیفیت در آموزش عالی است. الگوی کیفیت ظهور، با عصر فعلی تغییرات و پیچیدگی‌های مستمر متناسب است (ون کمناده و هاردجونو، ۲۰۱۹).

اعتبارسنجی در دانشگاه‌ها به‌منظور تضمین و حفظ استانداردهای آموزشی و کمال نهادی صورت می‌گیرد. اعتبارسنجی، فرایندی است که مشخص می‌کند تا چه میزان یک مؤسسه یا برنامه‌هایش حداقل استانداردهای مورد قبول را برآورده ساخته است. الگوی اعتبارسنجی، مترادف با ارزیابی بیرونی است. این نوع ارزیابی، فرایندی است که از طریق آن مؤسسه آموزشی به واسطه صلاحیت‌های تشکیل‌دهنده‌اش به وسیله نهادی بیرونی معتبر شناخته می‌شود. هدف این فرایند آن است که کیفیت مؤسسه‌های آموزشی را گواهی کند و آنها را در بهبود امورشان یاری دهد. از این‌رو، ارزیابی بیرونی فرصتی مناسب برای گروه‌های آموزشی فراهم می‌کند تا با دید نقادانه دیگران از آمادگی گروه برای بهبود کیفیت سود ببرند و از طریق تبادل نظر سازنده با افراد دانشگاهی برجسته خارج از گروه چگونگی نیل به این امر را فراهم کنند (مصلح امیردهی و همکاران، ۱۳۹۵). الگوی اعتبارسنجی در سطح گروه‌های آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی که مبنای اجرای این پژوهش است، یکی از سابقه‌ترین و در عین حال بحث‌برانگیزترین الگوهاست که از دهه آغازین قرن بیستم به‌منظور قضاوت درباره سازمان‌های آموزشی مورد استفاده قرار گرفته است. همچنین از این الگو به‌عنوان الگوی مرجع برای ارزیابی دانشگاه‌ها در اکثر کشورها استفاده می‌شود. نظام اعتبارسنجی بر این فرض استوار است که برای نیل به استانداردهای کیفیت لازم است به‌طور مستمر و دقیق به‌منظور ارزیابی، سنجش، بازبینی و بررسی برنامه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در ابعاد و مؤلفه‌هایی چون عوامل، ملاک‌ها و نشانگرها در دو بخش ارزیابی درونی و بیرونی بازبینی‌های لازم را صورت دهد. با بهره‌گیری از الگوی اعتبارسنجی می‌توان به بررسی و ارزشیابی اجزای تشکیل‌دهنده نظام، تعیین استانداردهایی برای هر یک از اجزاء، گردآوری داده‌های مورد نیاز درباره عوامل و اجزاء، تعیین اهمیت هر یک از عوامل و اجزای نظام مورد ارزیابی، تحلیل داده‌های گردآور شده و قضاوت درباره نقاط ضعف و قوت نظام‌های آموزشی دانشگاهی اقدام کرد.

مجتبی‌زاده (۱۳۹۶) در پژوهش خود به طراحی و اعتباریابی الگوی اعتبارسنجی و تضمین کیفیت برای نظام آموزش عالی ایران اقدام کرد. نتایج بخش کیفی پژوهش وی نشان می‌دهد که الگوی اعتبارسنجی و تضمین کیفیت، دارای ۲۵ عامل، ۱۵۷ ملاک و ۱۲۶۴ نشانگر است. در بخش کمی، نتایج تحلیل عاملی مرتبه اول، به حذف برخی ملاک‌ها و ترکیب برخی عوامل با یکدیگر منجر شد. بر این اساس، در پژوهش وی الگوی نهایی

اعتبارسنجی نظام آموزش عالی ایران به ۲۲ عامل نهایی، ۱۵۰ ملاک و ۱۲۵۰ نشانگر، اصلاح و تعدیل یافت. همچنین، نتایج تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم نشان می‌دهد که عوامل ۲۲ گانه احصا شده دارای بار عاملی کافی جهت پیش‌بینی الگوی اعتبارسنجی و تضمین کیفیت نظام آموزش عالی ایران است. پژوهش بنی‌اسدی و همکاران (۱۳۹۸) در زمینه ارائه الگویی برای استفاده در سایر گروه‌های آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی نشان داد کیفیت هر هفت عامل: جایگاه سازمانی، مدیریت و تشکیلات؛ هیئت علمی؛ دانشجوین؛ دوره‌های آموزشی و برنامه‌های درسی گروه؛ فرایند یاددهی - یادگیری، دانش‌آموختگان و امکانات و تجهیزات بر اساس ۲۷ ملاک و ۹۳ نشانگر در سطح نسبتاً مطلوب قرار دارد. ون کمناده^۱ (۲۰۲۱) در مطالعه‌ای نشان داد چنانچه در توسعه ظرفیت برای ارزیابان درونی و بیرونی در سیستم انطباقی پیچیده آموزش عالی؛ مشارکت کنندگان و اعضای هیئت علمی در گروه‌های آموزشی برای نشان دادن نقاط قوت و ضعف مؤسسات آموزشی خود به جای کناره‌گیری از نظرسنجی و انجام انطباق نمایشی، آزاد باشند بازبینی‌های اعتبارسنجی در آموزش عالی مؤثرتر خواهد بود.

تحمیل سیاست‌های دولت در سطوح نهادی در قالب‌های سیاستی به‌عنوان یکی از چالش‌های مرتبط با استقلال مؤسسات آموزش عالی مطرح شده است. از سویی با ارائه آموزش با کیفیت بالا و از سوی دیگر با تحمیل ادراک شده توسط دولت در سطوح نهادی، پاسخگویی و مقایسه پیشنهاد‌های برنامه واحدهای آموزشی از نظر بیان بهترین روش‌ها و استانداردها برای مطابقت با چارچوب‌های صلاحیت ملی و حتی بین‌المللی دچار شکاف می‌شود (مکوزانگو و موگوتسینی^۲، ۲۰۱۹). در مطالعه هوا و همکاران^۳ (۲۰۲۰) برخی از جنبه‌های مربوط به سیاست ارزیابی درونی، بازنگری نهادی داخلی، واحدهای تضمین کیفیت، ارزیابی‌های بیرونی و گنجانیدن ذی‌نفعان درونی و بیرونی در روند تضمین کیفیت داخلی مؤسسات آموزش عالی توصیف شد. نظر به اینکه تاکنون پژوهشی نظام‌دار در خصوص نظام مناسب و فراگیر اعتبارسنجی در سطح گروه‌های آموزشی در دانشگاه آزاد اسلامی متناسب با دانش و تجربیات ملی و بین‌المللی به اجرا درنیامده است، نمی‌توان گفت روش، فرایند اجرا، معیارهای ارزشیابی و ساختار مدیریتی این نظام باید از چه ویژگی‌هایی برخوردار باشند؛ بنابراین، هدف از اجرای پژوهش حاضر، آن است که ضمن بررسی تجارب ملی و بین‌المللی، الگوی اعتبارسنجی در سطح گروه‌های آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی تدوین و ارائه شود.

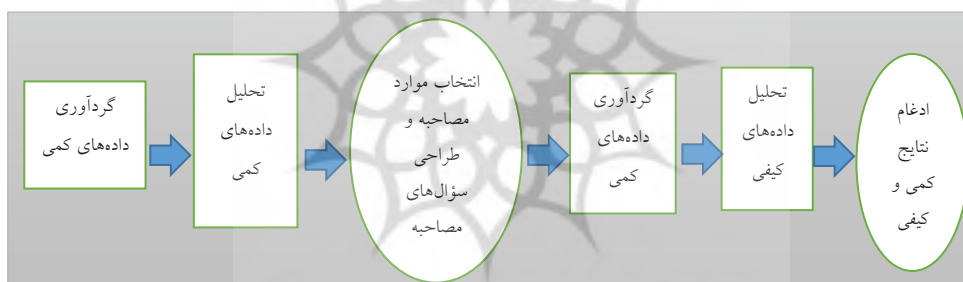
روش پژوهش

در این پژوهش، از ره‌آورد نوین روش‌های تحقیق یا جنبش سوم روش‌شناسی، به نام رهیافت پژوهش ترکیبی^۴ با طرح اکتشافی-مدل توسعه الگو، بهره گرفته شده است (تشکری و همکاران^۵، ۱۹۹۸). این پژوهش بر

1. Van Kemenade
2. Mkuzangwe & Mgtushini
3. Hou et al
4. Mixed Research Project
5. Tashakkori et al

اساس هدف، یعنی «طراحی الگوی مناسب اعتبارسنجی در سطح گروه آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی»، از نوع پژوهش‌های کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها از نوع پژوهش توصیفی - تحلیلی کاربردی است، چراکه در جست‌وجوی دست‌یابی به یک هدف عملی است. این نوع تحقیق و دانش که از این طریق کسب می‌شود راهنما و دستورالعملی برای فعالیت‌های عملی است (دلاور، ۱۳۹۳). پارادایم حاکم بر پژوهش حاضر ترکیبی است زیرا در این پژوهش از هر دو روش کمی و کیفی به صورت روش تحقیق ترکیبی استفاده شده است. در این پژوهش، از هر دو روش کیفی و کمی (کرسول و پلاتو کلارک^۱، ۲۰۱۷) به طور متوالی تبیینی و با اهمیت برابر از طریق شیوه ترکیب اتصال داده‌ها استفاده شده است (گلاسر و استراوس^۲، ۲۰۱۷).

در طرح متوالی تبیینی در مرحله اول، داده‌های کمی گردآوری و تحلیل می‌شوند، سپس در مرحله دوم، داده‌های کیفی گردآوری و تحلیل می‌شوند. در نهایت، هر دو تحلیل کمی و کیفی یک‌جا مورد تفسیر قرار می‌گیرند (کرسول و همکاران، ۲۰۰۳). همان‌طور که اشاره شد، در پژوهش حاضر، از هر دو روش کمی و کیفی به طور هم‌زمان و با اهمیت برابر، از طرح مسئله تا نتیجه‌گیری، استفاده شده است. لذا طرح ترکیبی انتخابی پژوهش حاضر، از نوع طرح متوالی تبیینی بود.

شکل (۱) فرایند روش متوالی تبیینی در چارچوب مطالعه حاضر

جامعه آماری پژوهش کمی شامل مدیران گروه‌ها، اعضای هیئت علمی، کارشناسان، دانش‌آموختگان، دانشجویان و مسئولان کتابخانه بودند. جامعه آماری پژوهش کیفی شامل صاحب‌نظران، اعضای هیئت علمی و کارشناسان بودند. حجم نمونه در پژوهش کمی شامل ۳۶ نفر از مدیران گروه و ۹۷ عضو هیئت علمی بود که به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی انتخاب شدند. حجم نمونه در پژوهش کیفی شامل ۶۶ نفر از اعضای هیئت علمی بود که به روش نمونه‌گیری غیر تصادفی از نوع گلوله برفی تعیین شدند. در اجرای پرسشنامه اصلی، ضریب پایایی ۰/۹۲۸ به دست آمد. بر این اساس، اطمینان حاصل شد که نسخه تجدیدنظر شده ابزار اندازه‌گیری از پایایی بسیار بالایی برخوردار است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کمی ابتدا با استفاده از تکنیک حداقل

1. Creswell & Clark
2. Glaser & Strauss

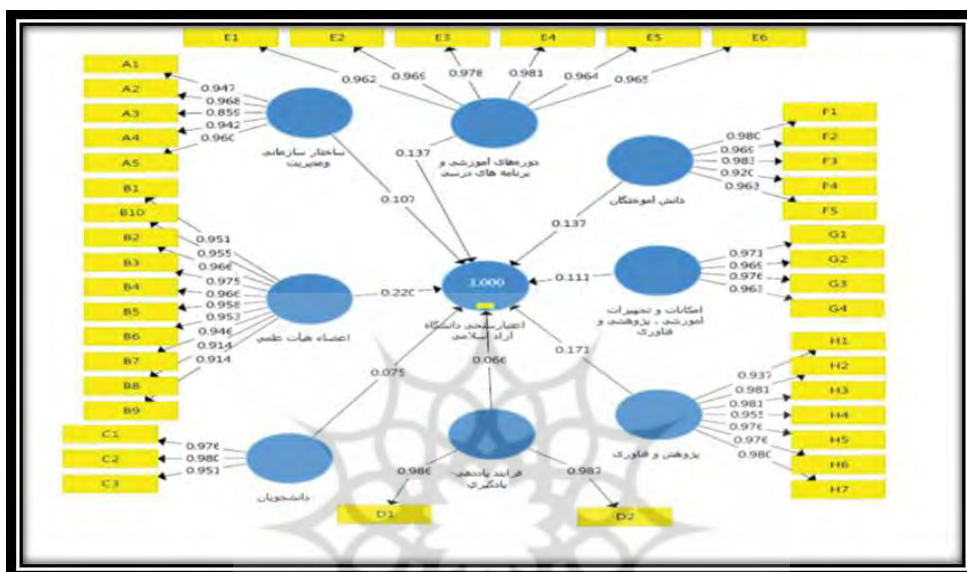

مربعات جزئی و آزمون تکنیک عاملی تأییدی، معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار PLS ۸/۳ انجام گرفت. در بخش پژوهش کیفی، پس از طی روش کدگذاری باز و محوری و تعیین فرم نیمه ساختاریافته، به‌منظور نهایی‌سازی عوامل، ملاک‌ها و نشانگرهای اعتبارسنجی در سطح گروه آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی با استفاده از روش مصاحبه‌های گروه کانونی، فن دلفی، بارش مغزی با خبرگان مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفت. از طرفی در بخش مطالعه کیفی، مصاحبه‌های گروه کانونی با ۲۰ شرکت‌کننده خبره صورت گرفت. مصاحبه‌های گروه کانونی با ۳ تا ۵ شرکت‌کننده خبره در هر گروه انجام شد. تعداد ۱۶ سؤال مطرح شده برای متخصصان و خبرگان، در پنج جلسه گروه کانونی مطرح شد. زمان هر مصاحبه گروه کانونی بین ۴۵ تا ۶۰ دقیقه بود. اعضای گروه کانونی شامل خبرگان و صاحب‌نظران در دانشگاه آزاد اسلامی کشور و سازمان سنجش آموزش کشور و اکثراً دارای سابقه کار مرتبط با موضوع و صاحب‌نظر در این زمینه بودند که پس از انتخاب، فرم مصاحبه نیمه ساختاریافته به‌صورت حضوری به آنان ارائه شد. در دوره اول، فهرست عوامل، ملاک‌ها و نشانگرها در اختیار اعضای گروه قرار گرفت تا در مورد فهرست اظهار نظر کنند. همچنین از آنان خواسته شد که نظرات خود را در قالب پیشنهاد، اصلاح و حذف به مجموعه فهرست شده، اضافه کنند. در مرحله اول، برخی موارد حذف و برخی موارد نیز اصلاح شد. نتیجه اجرای اول سنج به تدوین شکل منسجم‌تری از ابزار در قالب پرسشنامه منجر شد. پژوهشگر در این مرحله اصلاحات لازم مطابق نظر اعضای گروه را اعمال و مجدداً به اعضا ارائه کرد. در این مرحله از آنها خواسته شد ضمن اظهار نظر در خصوص تغییرات و اصلاحات انجام گرفته، وزن هر یک از عوامل، ملاک‌ها و نشانگرها را در قالب یک طیف ۷ گزینه‌ای مشخص نمایند. یافته‌های مرحله دوم دلفی نشان‌دهنده آن بود که در مرحله دوم خبرگان به اتفاق نظر مناسب رسیدند؛ چراکه در این مرحله بیش از ۹۰ درصد اعضای گروه با کلیات فهرست تهیه‌شده موافق بودند. همچنین پاسخ‌های ارائه شده در خصوص وزن هر یک از عوامل، ملاک‌ها و نشانگرها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. پس از اجرای فن دلفی، با تشکیل جلسه طوفان مغزی با حضور ۶ تن از خبرگان در زمینه آخرین نتایج به‌دست‌آمده (عوامل، ملاک‌ها و نشانگرها)، کدگذاری انتخابی صورت گرفت. در جلسه طوفان مغزی ضمن حذف، اصلاح و اضافه ابعاد به‌دست‌آمده، عناوین نشانگرها، مؤلفه‌ها و ابعاد و همچنین ترتیب و اولویت قرار گرفتن آنها در الگوی مفهومی تعیین شد که در نهایت در قالب ۸ عامل، ۴۲ ملاک و ۲۱۵ نشانگر تدوین و نهایی شد. در بخش کیفی پس از فرایند کدگذاری باز و محوری، مفاهیم و مقوله‌ها استخراج شدند. سپس کدگذاری انتخابی انجام گرفت و در ادامه، ارتباط این مقوله‌ها با یکدیگر در قالب مدل پارادایمی مبتنی بر نظریه زمینه‌ای شناسایی شد.

یافته‌ها

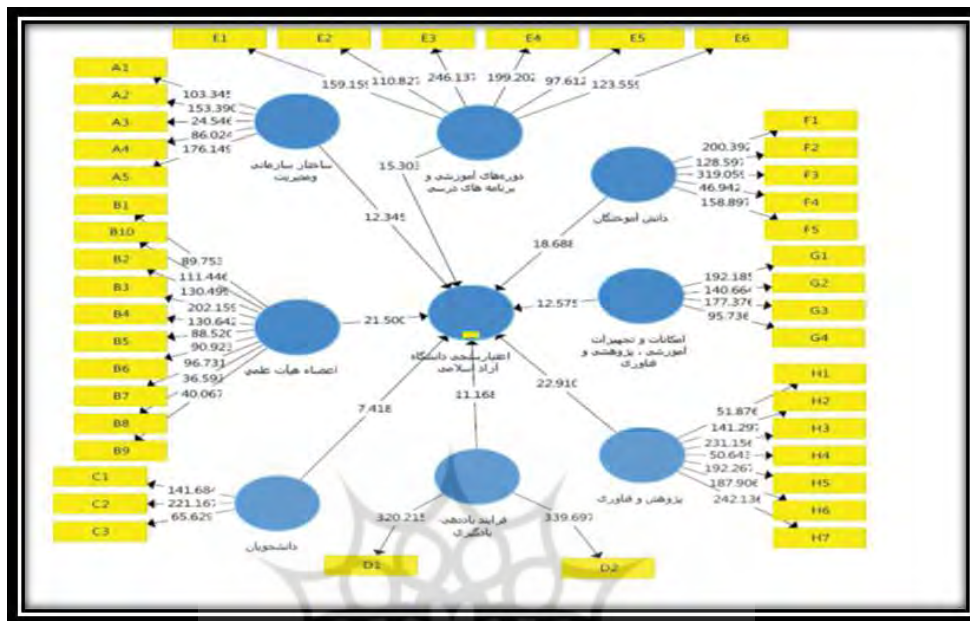
پرسش اول پژوهش: الگوی اعتبارسنجی مناسب در سطح گروه‌های آموزشی دانشگاه آزاد کدام است؟

اعتبارسنجی نهایی با استفاده از نرم‌افزار PLS مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج الگوی اعتبارسنجی در سطح گروه آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی و مدل اندازه‌گیری در نمودارهای (۱ و ۲) ارائه شده است.

نمودار (۱) بارهای عاملی هر عامل ملاک‌های الگوی اعتبارسنجی (ارزیابی درونی) در سطح گروه آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی

بر اساس نتایج مدل اندازه‌گیری مندرج در نمودار (۱) بار عاملی در تمامی موارد مقداری بزرگ‌تر از ۰/۳ دارد که نشان می‌دهد همبستگی مناسبی بین متغیرهای قابل مشاهده با متغیرهای پنهان مربوط به خود وجود دارد.

نمودار (۲) اعداد معنی داری هر عامل ملاک‌های الگوی اعتبارسنجی (ارزیابی درونی) در سطح گروه آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی

همچنین بر اساس نتایج مدل اندازه‌گیری مندرج در نمودار (۲) مقدار بوت استراپینگ (آماره t) در تمامی موارد از مقدار بحرانی $1/96$ بزرگ‌تر است که نشان می‌دهد همبستگی بین متغیرهای قابل مشاهده با متغیرهای پنهان مربوط به خود معنی دار است. برای روایی همگرا میانگین واریانس استخراج (AVE) و روایی مرکب (CR) محاسبه شد، باید روابط در روابط همگرا (روابط زیر) برقرار باشد:

$$CR > 0.7$$

$$CR > AVE$$

$$AVE > 0.5$$

جدول (۱) روایی همگرا و پایایی متغیرهای تحقیق در الگوی اعتبارسنجی در سطح گروه آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی

عامل‌ها	تعداد ملاک	آلفای کرونباخ	AVE	CR
ساختار سازمانی و مدیریت	۵	۰/۹۶۴	۰/۸۷۶	۰/۹۷۲
اعضای هیئت علمی	۱۰	۰/۹۸۷	۰/۹۰۳	۰/۹۸۸
دانشجویان	۳	۰/۹۶۷	۰/۹۳۹	۰/۹۷۹
فرایند یاددهی-یادگیری	۴	۰/۹۷۳	۰/۹۷۴	۰/۹۸۷
دوره‌های آموزشی و برنامه‌های درسی	۶	۰/۹۸۷	۰/۹۴۱	۰/۹۹۰
دانش‌آموختگان	۲	۰/۹۸۱	۰/۹۲۸	۰/۹۸۵
امکانات و تجهیزات آموزشی، پژوهشی و فناوری	۵	۰/۹۷۹	۰/۹۴۱	۰/۹۸۴
پژوهش و فناوری	۷	۰/۹۸۹	۰/۹۴۰	۰/۹۹۱

آلفای کرونباخ تمامی متغیرها بزرگ‌تر از $0/6$ بوده بنابراین از نظر پایایی تمامی متغیرها مورد تأیید است. مقدار میانگین واریانس استخراج‌شده (AVE) همواره بزرگ‌تر از $0/5$ است بنابراین روایی همگرا نیز تأیید می‌شود. مقدار روایی مرکب (CR) نیز بزرگ‌تر از AVE است.

پرسش دوم پژوهش: ابعاد، مؤلفه‌ها و نشانگرهای اعتبارسنجی در سطح گروه‌های آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی کدامند؟

در بخش کیفی پژوهش، ابتدا در مرحله اولیه کدگذاری باز، ۴۸۳ مفهوم به دست آمد. بعد از انجام عملیات مرحله اولیه کدگذاری باز، در مرحله دوم کدگذاری باز، مفاهیم و مقوله‌های مشابه و مشترک، از طریق تحلیل مقایسه‌ای ثابت داده‌ها در یکدیگر ادغام شدند. بر این اساس، انبوه داده‌ها به تعداد مشخص و محدودی از مقوله‌های کلی کاهش یافت. داده‌های این مرحله در قالب ۲۹۷ مفهوم و ۴۲ مقوله عمده طبقه‌بندی شدند. در مرحله کدگذاری محوری در جهت تعیین الگوهای موجود در داده‌ها، بار دیگر به تحلیل مقایسه ثابت داده‌ها اقدام شد. بدین‌صورت که داده‌های کدگذاری شده را با یکدیگر مقایسه کرده و در قالب مقوله‌هایی که با هم تناسب دارند، استخراج شدند.

جدول (۲) عامل‌ها و ملاک‌های استخراج‌شده از بخش کیفی در ارزیابی درونی

ردیف	عامل	ملاک
۱	ساختار سازمانی و مدیریت	سیاست‌های انتخاب، ویژگی‌ها، وظایف، مسئولیت‌ها و اختیارات مدیر گروه، آیین‌نامه‌های داخلی گروه و اجرای آن، فعالیت‌های برون‌گروهی گروه و اعضای هیئت علمی گروه، مشارکت اعضای گروه در برنامه‌ریزی فعالیت‌های گروه و استقلال گروه در برنامه‌ریزی‌ها و سازمان‌دهی فعالیت‌ها
۲	اعضای هیئت علمی	اختیارات و محدودیت‌های اعضای هیئت علمی در تصمیم‌گیری‌های گروه، آگاهی و توجه اعضای هیئت علمی به انتظارات و نیازهای دانشجویان، چگونگی تبادل تجربه میان اعضای هیئت علمی گروه، میزان فعالیت‌های آموزشی اعضای هیئت علمی، رضایت اعضای هیئت علمی از تسهیلات علمی (آموزشی، پژوهشی و فناوری)، رفاهی و خدمات اعطایی به آنان، حضور اعضای هیئت علمی در گروه به‌منظور مشاوره با دانشجویان، تسلط و تعهد اعضای هیئت علمی به هدف‌های گروه، فعالیت‌های پژوهشی هیئت علمی، روند ارتقای اعضای هیئت علمی و روش‌های تدریس مورد استفاده اعضای هیئت علمی در گروه
۳	دانشجویان	پذیرش و پیشرفت تحصیلی دانشجویان، علاقه و آگاهی دانشجویان نسبت به رشته تحصیلی و بازار کار آن و رابطه (تعامل) دانشجویان با اعضای هیئت علمی
۴	دانش‌آموختگان	توانایی نگرشی، شناختی و مهارتی دانش‌آموختگان گروه و سرنوشت شغلی دانش‌آموختگان
۵	دوره‌های آموزشی و برنامه‌های درسی	ترکیب درس‌های گروه از نظر انطباق آنها با هدف‌های گروه و نظرات اعضای هیئت علمی، دانش‌آموختگان درباره برنامه‌های آموزشی و درسی گروه، ارزیابی محتوای درس‌های گروه، انطباق درس‌ها با هدف‌ها و رسالت‌های گروه، انطباق دوره‌های گروه با امکانات و منابع و نظرات دانشجویان درباره کیفیت دوره آموزشی
۶	امکانات و تجهیزات	امکانات و تجهیزات آموزشی گروه، امکانات و تجهیزات پژوهشی گروه، امکانات و تجهیزات فناوری گروه، امکانات و تجهیزات اداری گروه و رضایت اعضا از تسهیلات و امکانات گروه
۷	فرایند تدریس و یادگیری	راهبردها و الگوها و روش‌های تدریس مورد استفاده، استفاده اعضای هیئت علمی از فناوری‌های آموزشی، ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دانشجویان و بازخورد نتایج پیشرفت تحصیلی
۸	پژوهش و فناوری	منابع مالی پژوهش، کیفیت پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی گروه، قراردادهای پژوهشی گروه، تدوین برنامه‌های پژوهشی گروه و برنامه‌ریزی گروه برای پژوهش، آثار و فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیئت علمی، آثار و فعالیت‌های پژوهشی دانشجویان و فعالیت‌های فناورانه گروه

در بخش ارزیابی بیرونی نیز ۱۶ سؤال مطرح شده از متخصصان و خبرگان نتایج ذیل را نشان داد.

جدول (۳) چارچوب الگوی فرایند ارزیابی بیرونی در دانشگاه آزاد اسلامی

مؤلفه‌های مورد بررسی	موارد تأییدشده
۱- تشکیل کمیته ارزیابی بیرونی	حدود یک و نیم ماه
۲- تدوین سیاست‌ها و دستورالعمل‌های اجرای ارزیابی بیرونی	
۳- تشکیل هیئت همگنان برای بازدید و آشنا ساختن آنها با فرایند بازدید از گروه	
۴- مطالعه و بررسی گزارش ارزیابی درونی	
۵- تعیین و تصویب استانداردهای مناسب با هدف‌های گروه	
۶- بازدید هیئت علمی از فضاها، امکانات و تجهیزات گروه	
۷- تشکیل جلسه مشترک با کمیته ارزیابی درونی، کمیته دانشجویان، کمیته دانش‌آموختگان، کارفرمایان و مدیر گروه مربوطه	
۸- تدوین گزارش ارزیابی بیرونی	
نوع و تعداد بازدیدهای هیئت همگنان در ارزیابی بیرونی	انجام ابتدای یک بازدید مقدماتی و سپس یک بازدید اصلی
مدت‌زمان مناسب برای بازدید مقدماتی هیئت همگنان	زمان مناسب دو تا سه روز
مدت‌زمان مناسب برای بازدید اصلی هیئت همگنان	زمان مناسب پنج تا شش روز
نحوه انتخاب ارزشیابان	از طریق نهاد متولی ارزشیابان با مشورت دانشگاه
تعداد و ترکیب مناسب هیئت همگنان	۷ نفر با ترکیب ۳ متخصص ارزیابی کیفیت آموزش عالی، دو نماینده بازار کار و دو نماینده دانشجوی
روش مناسب شناسایی شایستگی و صلاحیت‌های ارزشیابان	اساسنامه متمرکز شورای مرکزی ارزشیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت دانشگاه و تدوین و مصوب کردن آئین‌نامه ارزیابی درونی و ارزیابی بیرونی متناسب با هر واحد
صلاحیت‌های اختصاصی هیئت همگنان و ارزشیابان	مبتنی بر تخصص و تحصیلات، آموزش و پژوهش و دارای تجربه در حوزه ارزشیابی
صلاحیت‌های عمومی هیئت همگنان و ارزشیابان	شامل دانش عمومی، دانش پایه، دانش حرفه‌ای، مهارت، توانایی، نگرش‌ها و ارزش‌ها
گروه‌های مورد مصاحبه در داخل دانشگاه	اولویت با مدیران، معاونان، استادان دانشکده، کارشناسان و مسئول بخش ارزیابی و تضمین کیفیت
گروه‌های مورد مصاحبه در خارج دانشگاه	اولویت با دانش‌آموختگان، کارفرمایان و نمایندگان بازار در صنعت و خدمات و مسئولان مرتبط با ارزیابی بیرونی از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
واحد یا واحدهای مناسب جهت بازدید هیئت همگنان	واحدهای آموزشی، واحدهای پژوهش و ارتباط با صنعت و خدمات و واحد فناوری و پژوهش
نویسنده گزارش	هیئت همگنان با مشارکت نهاد متولی
نحوه انتشار گزارش	محرمانه و با نظر گروه، دانشکده یا دانشگاه مربوطه قابلیت انتشار در سطح حوزه‌های تصمیم‌ساز و سیاست‌گذار دانشگاه آزاد اسلامی
مرحله پیگیری نتایج	اجباری و ۳ ماه بعد از انتشار گزارش همگنان

جدول (۴) عامل‌ها و ملاک‌های مورد بررسی در الگوی اعتبارسنجی در سطح گروه آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی

ملاک‌های عامل ساختار سازمانی و مدیریت	معرف
سیاست‌های انتخاب، ویژگی‌ها، وظایف، مسئولیت‌ها و اختیارات مدیر گروه	A1
آیین‌نامه‌های داخلی گروه و اجرای آن	A2
فعالیت‌های برون‌گروهی گروه و اعضای هیئت علمی گروه	A3
مشارکت اعضای گروه در برنامه‌ریزی فعالیت‌های گروه	A4
استقلال گروه در برنامه‌ریزی‌ها و سازمان‌دهی فعالیت‌ها	A5
ملاک‌های عامل اعضای هیئت علمی	معرف
اختیارات و محدودیت‌های اعضای هیئت علمی در تصمیم‌گیری‌های گروه	B1
آگاهی و توجه اعضای هیئت علمی به انتظارات و نیازهای دانشجویان	B2
چگونگی تبادل تجربه میان اعضای هیئت علمی گروه	B3
میزان فعالیت‌های آموزشی اعضای هیئت علمی	B4
رضایت اعضای هیئت علمی از تسهیلات علمی (آموزشی، پژوهشی و فناوری)، رفاهی و خدمات اعطایی به آنان	B5
حضور اعضای هیئت علمی در گروه به‌منظور مشاوره با دانشجویان	B6
تسلط و تعهد اعضای هیئت علمی به هدف‌های گروه	B7
فعالیت‌های پژوهشی هیئت علمی	B8
روند ارتقای اعضای هیئت علمی	B9
روش‌های تدریس مورد استفاده اعضای هیئت علمی در گروه	B10
ملاک‌های عامل دانشجویان	معرف
پذیرش و پیشرفت تحصیلی دانشجویان	C1
علاقه و آگاهی دانشجویان نسبت به رشته تحصیلی و بازار کار آن	C2
رابطه (تعامل) دانشجویان با اعضای هیئت علمی	C3
ملاک‌های عامل دانش‌آموختگان	معرف
توانایی نگرشی، شناختی و مهارتی دانش‌آموختگان گروه	D1
سرنوشت شغلی دانش‌آموختگان	D2
ملاک‌های عامل دوره‌های آموزشی و برنامه‌های درسی	معرف
ترکیب دروس گروه از نظر انطباق آنها با هدف‌های گروه	E1
نظرات اعضای هیئت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان درباره برنامه‌های آموزشی و درسی گروه	E2
ارزیابی محتوای درس‌های گروه	E3
انطباق درس‌ها با هدف‌ها و رسالت‌های گروه	E4
انطباق دوره‌های گروه با امکانات و منابع	E5
نظرات دانشجویان درباره کیفیت دوره آموزشی	E6
ملاک‌های عامل امکانات و تجهیزات	معرف
امکانات و تجهیزات آموزشی گروه	F1
امکانات و تجهیزات پژوهشی گروه	F2
امکانات و تجهیزات فناوری گروه	F3

امکانات و تجهیزات اداری گروه	F4
رضایت اعضای گروه از تسهیلات و امکانات گروه	F5
ملاک‌های عامل فرایند تدریس و یادگیری	معرف
راهبردها و الگوها و روش‌های تدریس مورد استفاده	G1
استفاده اعضای هیئت علمی از فناوری‌های آموزشی	G2
ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دانشجویان	G3
بازخورد نتایج پیشرفت تحصیلی	G4
ملاک‌های عامل پژوهش و فناوری	معرف
منابع مالی پژوهش	H1
کیفیت پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی گروه	H2
قراردادهای پژوهشی گروه	H3
تدوین برنامه‌های پژوهشی گروه و برنامه‌ریزی گروه برای پژوهش	H4
آثار و فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیئت علمی	H5
آثار و فعالیت‌های پژوهشی دانشجویان	H6
فعالیت‌های فناورانه گروه	H7

پرسش سوم پژوهش: میزان اعتبار و درجه تناسب الگوی اعتبارسنجی در سطح گروه‌های آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی چگونه است؟

برازش کلی مدل (معیار GOF):

این معیار مربوط به بخش کلی مدل‌های معادلات ساختاری است. بدین معنی که توسط این معیار، پژوهشگر می‌تواند پس از بررسی برازش بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری مدل کلی پژوهش خود برازش بخش کلی را نیز کنترل کند. معیار GOF توسط تیننهاس و همکاران (۲۰۰۴) ابداع شد و طبق فرمول زیر محاسبه می‌شود:

$$GOF = \sqrt{Avg(Communalities)} \times R^2$$

وتزلس و همکاران (۲۰۰۹- ص ۱۸۷) سه مقدار ۰,۰۱-۰,۲۵-۰,۳۶ را به‌عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی کرده‌اند.

محاسبه معیار GOF:

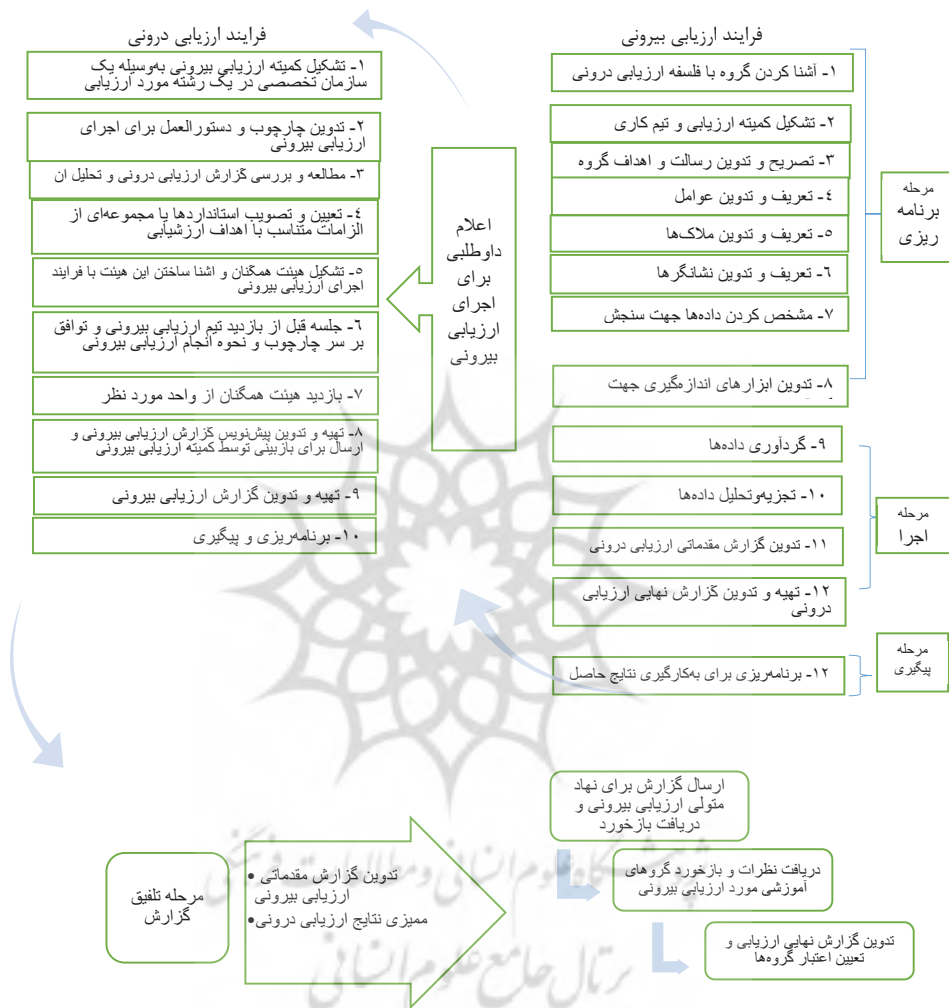
$$R^2 = 0/999$$

$$GOF = 0/357$$

برای بررسی و اعتبار الگوی اعتبارسنجی از طریق تحلیل عاملی و مدل (معیار GOF) استفاده شد، این معیار مربوط به بخش کلی مدل‌های معادلات ساختاری است. بدین معنی که توسط این معیار، پژوهشگر می‌تواند پس از بررسی برازش بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری مدل کلی پژوهش خود، برازش بخش کلی را نیز کنترل کند.

الگوی پیشنهادی برای اعتبارسنجی در سطح گروه‌های آموزشی

شکل (۲) الگوی پیشنهادی برای اعتبارسنجی در سطح گروه‌های آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف «طراحی الگوی اعتبارسنجی در سطح گروه آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی» طرح‌ریزی و اجرا شده است. پژوهش حاضر، از نوع پژوهش‌های کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها از نوع پژوهش توصیفی-تحلیلی کاربردی است، زیرا در جستجوی دست‌یابی به یک هدف عملی است. پارادایم حاکم بر

پژوهش حاضر، ترکیبی است چراکه در این پژوهش از هر دو روش کمی و کیفی به صورت روش تحقیق ترکیبی استفاده شده است

پرسش اول پژوهش: الگوی اعتبارسنجی مناسب در سطح گروه‌های آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی کدام است؟

در پاسخ به پرسش اول پژوهش حاضر، به‌طور کلی، بر اساس یافته‌های مرحله کیفی پژوهش، پیش‌نویس الگوی پیشنهادی اعتبارسنجی در سطح گروه‌های آموزشی مدیریت آموزش عالی و مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی استان تهران طراحی شد. پس از تهیه، تدوین و طراحی الگو، روایی صوری و محتوایی آن با بهره‌گیری از نظر متخصصان صاحب‌نظر بررسی شد. در بخش کمی پژوهش، پس از اعمال نظر صاحب‌نظران در مورد روایی الگوی اعتبارسنجی، از طریق روش زمینه‌یابی، سیاهه‌ای برای تعیین اولویت و اهمیت هر یک از عوامل، ملاک‌ها و نشانگرهای الگوی اعتبارسنجی در بین صاحب‌نظران توزیع شد. سیاهه‌های گردآوری شده، از طریق روش‌های تحلیل عاملی، مدل‌یابی معادلات ساختاری و با استفاده از نرم‌افزار تجزیه و تحلیل شدند. برای بررسی رابطه متغیرهای پژوهش کمی، از روش آماری مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شد، به صورتی که سیاهه‌های گردآوری شده، از طریق روش‌های تحلیل عاملی، مدل‌یابی معادلات ساختاری تجزیه و تحلیل شدند. هر یک از ملاک‌های پژوهش به تفکیک با استفاده از تکنیک حداقل مربعات جزئی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. همچنین، در نهایت مدل کلی پژوهش نیز با استفاده از همین تکنیک مورد آزمون قرار گرفت.

نتایج تحلیل فرایند الگوی پیشنهادی برای اعتبارسنجی در سطح گروه‌های آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی نشان می‌دهد که پنج گام برای اعتبارسنجی در سطح گروه آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی ضروری است. در **گام اول**، فرایند ارزیابی درونی شامل سه مرحله برنامه‌ریزی، اجرا و پیگیری پیاده می‌شود. در مرحله برنامه‌ریزی آشنا کردن گروه آموزشی با فلسفه ارزیابی درونی، تشکیل کمیته ارزیابی و تیم کاری، تصریح و تدوین رسالت و هدف‌های گروه، تعریف و تدوین عوامل، تعریف و تدوین ملاک‌ها، تعریف و تدوین نشانگرها، مشخص کردن داده‌ها برای سنجش نشانگرها، تدوین ابزارهای اندازه‌گیری برای گردآوری داده‌ها صورت می‌گیرد. در مرحله اجرا، گردآوری داده‌ها، تجزیه و تحلیل داده‌ها، تدوین گزارش مقدماتی ارزیابی درونی، تهیه و تدوین گزارش نهایی ارزیابی درونی انجام می‌شود، آنگاه در مرحله پیگیری برنامه‌ریزی برای به کارگیری نتایج حاصل صورت می‌شود؛ در **گام دوم**، اعلام داوطلبی برای اجرای ارزیابی بیرونی صورت می‌پذیرد؛ در **گام سوم**، فرایند ارزیابی بیرونی شامل مراحل زیر صورت می‌پذیرد: تشکیل کمیته ارزیابی بیرونی به وسیله یک سازمان تخصصی در یک رشته مورد ارزیابی، تدوین چارچوب و دستورالعمل برای اجرای ارزیابی بیرونی، مطالعه و بررسی گزارش ارزیابی درونی و تحلیل آن، تعیین و تصویب استانداردها یا مجموعه‌ای از الزامات متناسب با هدف‌های ارزشیابی، تشکیل هیئت همگنان و آشنا ساختن این هیئت با فرایند اجرای ارزیابی بیرونی، جلسه قبل از بازدید تیم ارزیابی بیرونی و

توافق بر سر چارچوب و نحوه اجرای ارزیابی، بازدید هیئت همگنان از واحد مورد نظر، تهیه و تدوین پیش‌نویس گزارش ارزیابی بیرونی و ارسال برای بازبینی توسط کمیته ارزیابی بیرونی، تهیه و تدوین گزارش ارزیابی بیرونی، و برنامه‌ریزی و پیگیری؛ سپس در **گام چهارم**، مرحله تلفیق گزارش شامل تدوین گزارش مقدماتی ارزیابی بیرونی و ممیزی نتایج ارزیابی درونی تلفیق انجام می‌گیرد؛ آنگاه در **گام پنجم**، نسبت به ارسال گزارش برای نهاد متولی ارزیابی بیرونی و اخذ بازخورد و سپس اخذ نظرات و بازخورد گروه‌های آموزشی مورد ارزیابی بیرونی اقدام می‌شود و گزارش نهایی ارزیابی، و اعتبار گروه‌ها تدوین می‌شود.

پرسش دوم پژوهش: ابعاد، مؤلفه‌ها و نشانگرهای اعتبارسنجی در سطح گروه‌های آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی کدام‌اند؟

در پاسخ به پرسش دوم پژوهش حاضر، از رویکرد ترکیبی شامل روش‌های کمی و کیفی استفاده شد. به این ترتیب، برای حل مسئله پژوهش، یعنی «طراحی الگوی اعتبارسنجی در سطح گروه آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی» از روش تحقیق ترکیبی استفاده شد. در صورتی که برای حل مسئله پژوهش، تنها به روش‌های تحقیق کمی اکتفا می‌شد، فقط جنبه‌های قابل مشاهده و اندازه‌پذیر مسئله، نمایان گشته و متعاقب آن مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گرفت، در نتیجه، جنبه‌های غیر کمی نادیده گرفته می‌شد. همچنین، چنانچه به روش‌های تحقیق کیفی اکتفا می‌کردیم، جنبه‌های اندازه‌پذیر الگوی اعتبارسنجی مورد غفلت واقع می‌شد. از این رو، برای درک عمیق‌تر و پی بردن همه‌جانبه به الگوی اعتبارسنجی در سطح گروه آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی، از ترکیب روش‌های کمی و کیفی بهره گرفته شد. به‌طور خلاصه مجموعاً تعداد ۸ عامل و ۴۲ ملاک و ۲۱۴ نشانگر اعتبارسنجی در سطح گروه‌های آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی مشخص شد. ابعاد، مؤلفه‌ها و نشانگرهای اعتبارسنجی مورد نظر دارای هشت عامل «ساختار سازمانی و مدیریت، اعضای هیئت علمی، عامل دانشجویان، دانش‌آموختگان، دوره‌های آموزشی و برنامه‌های درسی، امکانات و تجهیزات، فرایند تدریس و یادگیری و پژوهش و فناوری» بودند که هر کدام از این عامل‌ها نیز با چند ملاک و هر ملاک نیز با چند نشانگر معرفی شدند. همه ملاک‌ها از کفایت و جامعیت لازم به‌منظور ارزیابی بیرونی عوامل گروه‌های آموزشی مدیریت آموزشی و آموزش عالی دانشگاه آزاد اسلامی برخوردار بودند.

پرسش سوم پژوهش: میزان اعتبار و درجه تناسب الگوی اعتبارسنجی در سطح گروه‌های آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی چگونه است؟

در پاسخ به پرسش سوم پژوهش حاضر؛ پس از آنکه بر اساس یافته‌ها، عوامل دخیل در الگوی اعتبارسنجی در سطح گروه آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی به دست آمد، لازم بود به‌منظور اعتباریابی الگو، به آزمون آن اقدام شود. این امر مستلزم طراحی ابزاری کمی بود تا مقوله‌های پژوهش را در قالبی چندمتغیره سامان ببخشد. همچنین، تأثیرگذاری پیچیده مجموعه‌ای از متغیرها بر یکدیگر به‌طور یک‌سویه و دوسویه، مستقیم و غیرمستقیم را

کشف کند. برای بررسی و اعتبار الگوی اعتبارسنجی از طریق تحلیل عاملی و شاخص برازش کلی استفاده شد، این معیار مربوط به بخش کلی مدل‌های معادلات ساختاری است؛ بدین معنی که توسط این معیار، پژوهشگر می‌تواند پس از بررسی برازش بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری مدل کلی پژوهش خود، برازش بخش کلی را نیز کنترل کند. یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که داده‌های پژوهش با ساختار عاملی مقیاس، برازش مناسبی دارد. بنابراین با توجه به مقدار شاخص برازش کلی مدل می‌توان گفت که الگوی اعتبارسنجی در سطح گروه‌های آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی از برازش مناسبی برخوردار است.

در تبیین این یافته می‌توان گفت:

با توجه به عوامل دخیل در الگوی اعتبارسنجی در سطح گروه آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی و نتایج حاصل از عامل‌ها و ملاک‌های مورد بررسی در الگوی اعتبارسنجی به‌ویژه در بخش ارزیابی بیرونی مشخص شد در ارزیابی مستمر گروه آموزشی، مجموعه‌ای از مسائل مدنظر قرار می‌گیرد که جنبه کلی دارد. به‌عبارت‌دیگر، این مسائل مشکل همه گروه‌های آموزشی در این دسته از رشته‌هاست؛ مثل توسعه مرزهای دانش، بازبینی محتوای درس‌ها و امثال آن. علاوه بر آن، مسائل دیگری وجود دارد که ویژه گروه‌های آموزشی مدیریت آموزشی و آموزش عالی است. بنابراین، انتظار می‌رود که نتایج ارزیابی درونی این مسائل ویژه را بازنمایی کرده باشد. از این‌رو، به‌ویژه هدف ارزیابی بیرونی آن است که نمایان کند آیا کیفیت گروه آموزشی آن چنان که در گزارش ارزیابی درونی نمایان شده است، منطبق با واقعیات هست؟ در این راستا، هیئت همگنان باید الزاماتی که برای قضاوت در ارزیابی درونی انتخاب شده است را مورد توجه قرار داده و تطابق وضعیت موجود گروه را با آنها دآوری کند. در ارزیابی بیرونی گروه مدیریت آموزشی و آموزش عالی باید توجه داشت که این گروه پیش‌قراول آموزش مدیریت آموزشی و دانشگاهی در ایران بوده است. ضرورت دارد که توجه شود در دنیای امروز تغییرات به‌شدت رخ می‌دهد و برای رویارویی با این تغییرات، باید به آموزش عالی و مدیریت آن توجه بیشتری شود. هدف علم مدیریت آموزشی باید در راستای تعالی بشر و توسعه انسانی باشد. از این‌رو، یکی از هدف‌های مدیریت آموزشی شناسایی و ایجاد فرصت برای توسعه توانمندی افراد و شکوفایی استعدادها و آماده نمودن آنان برای هماهنگی با تغییرات و تحولات جدید است.

در طول بازدید ارزیابی بیرونی، هیئت همگنان با اجزای مختلف دانشگاه ارتباط و تعامل برقرار می‌کنند، بحث‌های کارشناسی می‌کنند، اسناد مربوطه را درخواست می‌کنند و نتیجه‌گیری می‌کنند. همه اینها مستلزم توانایی‌های بین‌فردی مانند برقراری تعاملات رودررو به‌صورت مؤثر، حفظ روابط بین‌فردی و عینی بودن و اتخاذ تصمیم است. گاهی اوقات اعضای هیئت همگنان لازم است مجبور شوند یک گروه فرعی را ایجاد و هدایت کنند، یا به‌طور مستقل کار کنند و به رئیس گروه ارزیابی بیرونی کمک کنند. این امر تنها در صورتی می‌تواند انجام شود که اعضای هیئت همگنان توانایی کار و هدایت یک تیم کوچک را داشته باشند. این امر همچنین مستلزم

توانایی کار در برنامه‌های زمانی دقیق و در مهلت‌های دقیق، توانایی نوشتن واضح و مؤثر و توانایی ثبت شواهد به‌صورت نظام‌مند است. همچنین باید برای انتخاب و ترکیب هیئت همگنان فقط آن دسته از متخصصانی که به دلیل آگاهی از طیف وسیعی از واقعیت‌ها در آموزش عالی شهرت دارند، استفاده شود. می‌توان ترکیب هیئت همگنان را به‌گونه‌ای انتخاب کرد تا انواع مختلف تخصص را به تیم ارزیابی بیرونی ارائه دهند. این می‌تواند شامل دانش مدیریت و امور مالی، دانش وسیع انضباطی یا جنبه‌های خاصی از دانش تخصصی رشته‌های مدیریت آموزش عالی و مدیریت آموزشی باشد که برای یک برنامه ارزیابی در دانشگاه مهم است. سرانجام، آنها باید به خاطر صداقت خود در قضاوت شناخته شوند. برای دانشگاه کافی نیست که به تخصص هیئت همگنان اعتماد داشته باشد. مهم‌تر از همه، این است که دانشگاه بتواند به هیئت همگنان اعتماد کند. برای شناسایی افراد دارای این توانایی‌ها، سازمان اجرایی مناسب برای استقرار نظام یکپارچه ارزیابی، اعتبارسنجی در دانشگاه، معمولاً برای کاندیداهای هیئت همگنان، به روش‌های غیررسمی شناسایی هیئت همگنان وابسته هستند. سپس برنامه‌های آموزشی را در اختیار آنها قرار می‌دهند. اعضای هیئت همگنان از بین کاندیداها انتخاب شوند. سازمان اجرایی اعتبارسنجی در دانشگاه دستورالعمل‌هایی را برای چگونگی کاندیداهای این هیئت تدوین نماید.

همان‌گونه که عنوان شد هدف اصلی از اجرای پژوهش حاضر، طراحی و ارائه الگوی مناسب در سطح گروه‌های آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی بود. بنابراین، پس از بررسی، مطالعه و تحلیل دانش و تجربیات ملی و بین‌المللی بر اساس روش‌شناسی حاکم بر پژوهش، چارچوب اعتبارسنجی در سطح گروه‌های آموزشی، طراحی و ضمن ترسیم مراحل و گام‌های مربوطه، مجموعه عوامل، ملاک‌ها و نشانگرهای مناسب اعتبارسنجی احصاء، اولویت‌بندی و ارائه شد. موفقیت اجرای اثربخش الگوی طراحی شده، حمایت مدیران سطوح مختلف دانشگاه، تدارک تمهیدات و سازوکارهای سازمانی برای اجرای فراگیر در سطح دانشگاه و اتصال و ارتباط آن با سایر کارکردهای مدیریت نظام دانشگاهی دانشگاه آزاد اسلامی را می‌طلبد. بر این اساس، انتظار می‌رود سازمان اجرایی مناسب برای استقرار نظام یکپارچه ارزیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت در دانشگاه آزاد اسلامی در تمامی سطوح طراحی و استقرار یابد.

بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر و از مجموعه عوامل الگوی اعتبارسنجی مناسب در سطح گروه‌های آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

الزامات و پیش‌نیازهای ویژه‌ای که باید رعایت شود تا یک عضو هیئت همگنان برای پیوستن به برنامه آماده‌سازی در فرایند ارزیابی بیرونی اعتبارسنجی در نظر گرفته شود:

- مایل و قادر به قضاوت مستقل و آگاهانه در زمینه‌هایی در مورد اثربخشی ترتیبات تضمین کیفیت نهادی و موضوعات مرتبط در مؤسسات آموزش عالی باشد.
- عضو هیئت همگنان، توانایی گردآوری و تجزیه و تحلیل حجم زیادی از اطلاعات را داشته باشد.

- عضو هیئت همگنان دارای وسعت دید، دانش و تجربه باشد.
- از قضاوت‌های معتبر مبتنی بر شواهد در رابطه با کیفیت اعتبارسنجی دانشگاهی برخوردار باشد.
- اعضای هیئت همگنان به صورت غیررسمی شناسایی شوند. پس از اولین بازدید، تنها کسانی که ارزیابی‌های خوب را انجام می‌دهند، از آنها خواسته می‌شود تا به تیم‌های جدید ارزیابی بیرونی ملحق شوند.
- فهرست رسمی از اعضای هیئت همگنان شناسایی شده، در سازمان اجرایی اعتبارسنجی در دانشگاه نگهداری شود.
- اعضای هیئت همگنان بالقوه خواستار برنامه‌های آموزشی جدی هستند.
- تنها کسانی که برنامه آموزشی را با تحلیل واقع‌بینانه و مستقل ارزیابی می‌کنند وارد ترکیب اعضای هیئت همگنان شوند.
- اعضای هیئت همگنان ابتدا تشکیل شوند و سپس تحت آموزش‌های دقیق قرار گیرند.
- اعضای هیئت همگنان به عنوان متخصص، الزاماً از اعضای هیئت علمی تمام‌وقت باشند که در آموزش، تحقیق و یا مدیریت دانشگاهی مشارکت داشته‌اند.
- در صورت استفاده از اعضای هیئت همگنان به عنوان متخصص، در مفهوم دقیق این اصطلاح، آنها به عنوان متخصصان دانشگاهی از درون حوزه دانشگاهی رشته‌های تخصصی را مورد ارزیابی قرار می‌دهند. می‌توان از اعضای هیئت همگنان به عنوان متخصص استفاده کرد که ارزیابی‌های برنامه آموزشی در درجه اول روی محتوای علمی برنامه ارزیابی بیرونی متمرکز باشد.
- چنانچه اعضای هیئت همگنان به عنوان متخصصان موضوعی مورد استفاده قرار نگیرند می‌توان از توانمندی آنان در جنبه‌های دیگر آموزش عالی مانند امور مالی یا مدیریت در گروه ارزیابی بهره گرفت.
- بسته به ماهیت فرایند اعتبارسنجی، پیشنهادها برای مشارکت سایر ذی‌نفعان مانند مقامات دولت، سازمان برنامه‌بودجه، دانشجویان، کارفرمایان و عموم سیاست‌گذاران آموزشی می‌توانند در طول تعاملات اعتبارسنجی دانشگاهی استفاده شوند. برخی از دفاتر اعتبارسنجی دانشگاهی می‌تواند شامل یک نفر از نمایندگان دانشجویان یا هیئت علمی یا عضو شورای شهر محلی به عنوان ناظر باشد. بنابراین هدف اعتبارسنجی چگونگی ترکیب انتخاب اعضای هیئت همگنان را مشخص می‌کند.
- بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر و از مجموعه عوامل ابعاد، مؤلفه‌ها و نشانگرها و الگوی ارائه شده اعتبارسنجی در سطح گروه‌های آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی پیشنهاد می‌شود:
- به نقش دانشجویان در فرایند ارتقای کیفیت دانشگاه توجه بیشتری شود و ارتباط اعضای هیئت علمی و مدیران گروه‌های مختلف با دانشجویان به طور رسمی و غیر رسمی بیشتر شود.
- اعضای هیئت علمی گروه‌های مختلف آموزشی در اخذ تصمیمات آموزشی و پژوهشی گروه مربوطه مشارکت بیشتری نمایند.

- ساختار سازمانی و مدیریت و رسالت‌ها و هدف‌ها و سیاست‌های پژوهشی برای دانشجویان و اعضای هیئت علمی همه گروه‌ها به‌طور روشن و واضح اطلاع‌رسانی شود و مسئولان دانشکده‌ها و مدیران گروه‌ها، دانشجویان و اعضای هیئت علمی را در فرایندهای رسمی دانشکده بیشتر شرکت دهند.
  - جایگاه و منزلت قانونی اعتبارسنجی در دانشگاه آزاد اسلامی با تصویب مصوبات قانونی، شفاف و نهادینه شود.
  - با توجه به تأیید الگو از طرف جامعه آماری پیشنهاد می‌شود تا شورای عالی اعتبارسنجی در مراکز آموزش عالی، مستقر و با توجه به فلسفه و هدف، مبانی نظری، مراحل اجرایی و نظام ارزشیابی و بازخورد، زمینه اجرایی این الگو فراهم شود. به‌منظور ایجاد یک زبان مشترک در خصوص نظام اعتبارسنجی، بسترسازی فرهنگی در واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی به‌طور رسمی به عمل آید.
  - الگوی اعتبارسنجی دانشگاه آزاد اسلامی مجدداً با نظر متخصصان آموزش عالی کشور به‌ویژه متخصصان مدیریت آموزشی، آموزش عالی، برنامه ریزان راهبردی و متخصصان ارزشیابی کشور در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و مراکز تخصصی غیردولتی رسیده و با استفاده از روش دلفی به غنای الگو اقدام کنند.
  - بر اساس نتایج الگوی اعتبارسنجی، می‌توان واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی را رتبه‌بندی کرده و بر اساس نتایج آن اعتبارنامه عملکردی صادر نمود. این امر، موجبات ارزش افزوده علمی و کیفی مراکز دانشگاه آزاد اسلامی در سطح منطقه، ملی و بین‌المللی را فراهم خواهد ساخت.
- همانند بسیاری از پژوهش‌های پیمایشی، پژوهش حاضر نیز با محدودیت‌هایی همراه بود. در واقع با شناخت و بررسی همین محدودیت‌ها و تلاش برای رفع آنهاست که زمینه تحقیقات آینده، گشوده و باعث می‌شود پژوهشگر با دید وسیع و با بینش و بصیرت بیشتری تحقیقات خود را دنبال کند.

محدودیت‌های تحت کنترل

- (۱) جامعه پژوهش حاضر، گروه‌های آموزش دانشگاه آزاد اسلامی بود، لذا در تعمیم نتایج پژوهش به سایر گروه‌های دانشگاه آزاد اسلامی باید احتیاط شود.
- (۲) عامل‌ها، ملاک‌ها و نشانگرهای استخراج‌شده در پژوهش حاضر، صرفاً بر اساس امکانات و منابع در دسترس پژوهشگر استخراج و ارزیابی شده است و به‌منزله این امر نیست که نهایی و کامل و جامع است. لذا این مطالعه مقطعی نمی‌توانست که همه معیارها و مقوله‌ها را تحت پوشش قرار داده باشد.

محدودیت‌های خارج از کنترل پژوهشگر

از محدودیت‌های این مطالعه می‌توان به توجه کم برخی از افراد شرکت‌کننده در پژوهش به هنگام تکمیل سیاهه و همچنین، دشواری در دسترسی به دانشجویان به دلیل آموزش آنلاین و وجود بیماری همه‌گیر کرونا اشاره کرد.

References

- Bani Asadi, N., Ishaqi, F., & Mohammadi, R. (2019). Internal quality evaluation in the Department of Business Management (Faculty of Management, North Tehran Branch of Islamic Azad University). *13th Conference on Quality Evaluation in University Systems*. [in Persian]
- Center for Monitoring, Evaluation and Quality Assurance of Science, Research and Technology (2016). *Introducing Internal Evaluation and Development of Quality Improvement Programs for Educational Departments*. Tehran: Ministry of Science, Research and Technology. [in Persian]
- Creswell, J. W., & Clark, V. L. P. (2017). *Designing and conducting mixed methods research*. Sage publications.
- Creswell, J. W., Plano Clark, V. L., Gutmann, M. L., & Hanson, W. E. (2003). An expanded typology for classifying mixed methods research into designs. *A. Tashakkori y C. Teddlie, Handbook of mixed methods in social and behavioral research*, 209-240.
- Delavar, A. (2014). *Educational and psychological Research*. TEHRAN: Virayesh. [in Persian]
- Faraskhah, M. (2009). *Iranian University and the issue of quality*. Tehran: Agah. [in Persian]
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (2017). *Discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Routledge.
- Hou, A. Y. C., Zhang, J., Justiniano, D., Lu, G., & Jun, G. (2020). Internal and External Quality Assurance of Higher Education in the Asia-Pacific Region. In *Global Trends in Higher Education Quality Assurance* (pp. 168-224). Brill Sense.
- Martin, M., & Stella, A. (2007). *External Quality Assurance in Higher Education: Making Choices*. *Fundamentals of Educational Planning* 85. International Institute for Educational Planning (IIEP) UNESCO. [Translated by: Reza Mohammadi] Tehran: Publications of National Organization for Educational Testing. [in Persian]
- Mkuzangwe, A. S., & Mgutshini, T. (2019). *Interactions between Internal and External Quality Assurance in Higher Education Institutions in South Africa –A Case Analysis of Developmental Challenges Facing Academics*.
- Mohamadi, R., Eshaghi, F. (2019). Emphasis on Quality Evaluation and Accreditation in the Iranian Higher Education System In line of Superior Documents (Actions, Challenges and Strategies. *Rahyaf*, 29(73), 14-27. [in Persian]
- Mohammadi, R. (2015). *Applied guidebook for inplemeting of internal evalution in Iran's Higher Education System: National and International Experiences*. Tehran: Publications of the National Assessment and Education Organization. [in Persian]
- Mohammadi, R., Fathabadi, J., Yadegarzadeh, Gh., Mirza Mohammadi, M., & Parand, K. (2012). *Quality Evaluation in Higher Education: Concepts, Principles, Methods, Criteria*. Tehran: Publi-

- cations of the National Assessment and Education Organization. [in Persian]
- Mojtaba Zadeh, M. (2017). *Design and validation of accreditation and quality assurance model for Iran's higher education system*. Allameh Tabatabaiee University. PhD Thesis in Higher Education Management. [in Persian]
- Mosleh Amirdehi, H., Neyestani, M. R., Jahanian, I. (2016). The role of external evaluation on improving the quality of the higher education system; Case: Babol University of Medical Sciences. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 22(4), 99-111. [in Persian]
- Tashakkori, A., Teddlie, C., & Teddlie, C. B. (1998). *Mixed methodology: Combining qualitative and quantitative approaches* (Vol. 46). Sage.
- UNESCO-CEPES (2007). *Quality assurance and accreditation: a glossary of basic terms and definitions*. Compiled by Lazăr VLĂȘCEANU, Laura GRÜNBERG and Dan PĂRLEA, Bucharest. Editors: Melanie Seto, Peter J. Wells Editing Assistant: Viorica Popa. Revised and updated edition.
- Van Kemenade, E. (2021). Capacity Development for Internal and External Auditors in the Complex Adaptive System of Higher Education in Vietnam. *Vietnam Journal of Education*, 5(1), 1-10.
- Van Kemenade, E. A. & Hardjono, T. W. (2019). Twenty first century total quality management: the emergence paradigm. *TQM Journal*, 31(2), 150-166.

